

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ι: Ο μεγάλος πόλεμος των μικρών πλασμάτων

Για τα παιδιά ο πόλεμος δεν έχει ερεβώδη πολιτικά παίγνια και ανταγωνισμούς ανάμεσα σε δύο πλευρές. Είναι απλά ένας εφιάλτης άκρας ανάγκης, ορφάνιας, ξεριζωμού, αγριιοτήτων, πόνου, αίματος, θανάτου. Για τα εκατοντάδες βρέφη και νήπια στο προάστιο Γκούτα της Δαμασκού που ξαφνικά έπαψαν να αναπνέουν μέσα στα σπίτια τους, μετά την επίθεση άγνωστο από ποιον □ με νευροπαραλυτικά αέρια ή τα 15.000 παιδιά ανάμεσα στα 100.000 και πλέον θύματα στους 16 φονικούς μήνες του εμφυλίου στη Συρία, δεν υπάρχουν αίτια και αφορμές του πολέμου και εκεί που βρίσκονται, έχει πάνυ πλέον να τα αφορά. Δεν ενδιαφέρονται πια γι' αυτούς που ζουν τη φρίκη της πραγματικότητας κι αυτούς που εισπράττουν την ωμότητα ανωδύνως από τις τηλεοράσεις τους, τους καθεστωτικούς, τους αντικαθεστωτικούς, τους ζωσμένους με εκρηκτικά και την απόλυτη ισχύ πάνω στη ζωή και τον θάνατο «μάρτυρες», τους στρατηγούς, τους μισθοφόρους, τους βιαστές, τους μαυραγορίτες, τους μεσάζοντες των ιδεών και των πράξεων. Έχουν στεριώσει σε μια γαλήνη άγνωστη, ασάλευτη.

«Παιδιά και έφηβοι έχουν εκτελεστεί με συνοπτικές διαδικασίες, έχουν κρατηθεί παρανόμως, έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά (το 76% των θυμάτων σεξουαλικής βίας είναι κάτω των 17 ετών), έχουν χρησιμοποιηθεί σε μάχες, έχουν απαχθεί και βασανιστεί, έχουν χρησιμοποιηθεί ως ανθρώπινη ασπίδα (μαχητές έδεσαν παιδιά πάνω σε τεθωρακισμένα για να μη δεχθούν πυρά), δεν έχουν πρόσβαση σε ανθρωπιστική βοήθεια και έχουν γίνει, ηθελήμενα, στόχοι σε βίαιες επιθέσεις», έγραφε η έκθεση της βρετανικής οργάνωσης War Child «Συρία: Ένας πόλεμος κατά της Παιδικής Ηλικίας». Η οργάνωση καταγγέλλει την «έλλειψη ενότητας σε διεθνές επίπεδο» παρά τις έγγραφες σχετικές δεσμεύσεις κρατών.

Ο πόλεμος είναι «αιμοδιψής». Ο αντίπαλος, ακόμη κι αν ο εχθρός του είναι αίμα από το αίμα του, θα επινοήσει κάτι πιο φρικιαστικό, πιο βίαιο από αυτό που υπέστη, θα επιβάλει μια περισσότερο τερατώδη αντεκδίκηση, στο όνομα της ειρήνης. Και θα

βαφτίσει την ωμότητα απόδοση δικαιοσύνης, ηρωισμό, αποκατάσταση της τάξης, και τον αντιμαχόμενο, ραδιούργο συνωμότη, προδότη... Επαίσχυντες πράξεις θα εξηρωιστούν, θα εξαγιαστούν, θα αποθεωθούν.

Όμως τα παιδιά δεν μπορούν να συλλάβουν ότι η δίψα για κυριαρχία και η ανθρώπινη απληστία είναι οι αιτίες για τους ποταμούς αίματος, για τις χιλιάδες των πτωμάτων που στρώνουν τη γη τους, για την απόγνωση, την πείνα, τη στέρηση, τον τρόμο που κάνουν τον φιλήσυχο, μακελάρη.

Δεν γνωρίζουν ακόμη ότι όταν ο άνθρωπος προβάλλει πάνω σε μια ιδέα τη φλόγα του δικού του απολύτου, γεννιούνται εγκλήματα, ότι όταν μετατρέπει τη ιδεολογία του σε «θεό» και εξαναγκάσει τους άλλους να τον αγαπήσουν, οι συνέπειες είναι ανυπολόγιστες. Ότι όταν κάποιος αρνείται τον εναλλάξιμο χαρακτήρα των ιδεών, το αίμα ρέει. Ότι η αρχή του κακού έγκειται στη μεγαλομανία της φυλής μας, που δίνει τα πάντα για την αναζήτηση μιας «αλήθειας» ώσπου να συντριβεί υπό το βάρος των ακροτήτων της. Ότι ο φανατισμός, η πιο αδιάφθορη από όλες τις ανθρώπινες εκδηλώσεις του πνεύματος αν κάποιος σκοτώνει για μια ιδέα μπορεί κάλλιστα να σκοτωθεί γι' αυτήν,, στην αρχή εξάπτει και στη συνέχεια υποτάσσει και εξοντώνει τις ψυχές.

Ωστόσο, τα παιδιά βλέπουν ξεκάθαρα στο πρόσωπο του φιλοπόλεμου σωτήρα ένθερμοι σωτήρες υπάρχουν και στις δυο φλογισμένες πλευρές το αρπακτικό ζώο που τους στερεί τον γονιό, τον αδελφό, τον φίλο, το σπίτι, το φαί, την ασφάλεια, το όνειρο.

Οι μεγάλοι κάνουν πως δεν βλέπουν.

Τασούλα Καραϊσκάκη, Καθημερινή, 01.09.2013, [ανάκτηση: 20/10/2019]

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ II. Ένας διαχρονικός διάλογος για τα αίτια της βίας και του πολέμου μεταξύ Φρόυντ και Αϊνστάιν

«Υπάρχει ένας τρόπος για να ελευθερωθούν οι άνθρωποι από το κακό του πολέμου;». «Πως είναι δυνατό η μάζα να γίνεται έξαλλη και να οδηγείται στο **ολοκαύτωμα**;» Είναι δυνατόνα κατευθύνουμε την ψυχολογική ανάπτυξη των ανθρώπων έτσι που να γίνουν ικανοί για αντίσταση στην **ψύχωση** του μίσους και της καταστροφής;». Αυτές οι ερωτήσεις αφορούν τον πόλεμο των εθνών -που συνήθως υποκινούνται από οικονομικά συμφέροντα- αλλά και τους εμφύλιους πολέμους που οφείλονται στον θρησκευτικό φανατισμό και την καταπίεση μειονοτήτων. Αφορούν τους πολέμους που κάθε λίγο για «ανθρωπιστικούς λόγους» εξαπολύει η «σύγχρονη Δύση», μόνο που είναι πόλεμοι δύο μέτρων και δύο σταθμών. Αυτές είναι οι ερωτήσεις που απευθύνει ο Αλβέρτος Αϊνστάιν στον Σίγκμουντ Φρόυντ το 1932 σε μια επιστολή του.

Ο Αλβέρτος Αϊνστάιν αναρωτιέται για το αν ο άνθρωπος είναι δυνατόν να ελευθερωθεί από την πίεση που του ασκεί το ένστικτο της επιθετικότητας. Θα μπορούσε να κάνει εντύπωση στον σημερινό άνθρωπο ότι ένας φυσικός της κλάσης του Αϊνστάιν εκτιμά ότι τα σχετικά πολιτισμένα έθνη είναι ικανά να επαναλάβουν τα εγκλήματα του εύρους του Α παγκόσμιου πολέμου. Θεωρεί πως ο άνθρωπος έχει μέσα του την τάση για μίσος και για καταστροφή το οποίο σε ομαλούς καιρούς το πάθος του αυτό είναι κρυμμένο αλλά είναι εύκολο να το ερεθίσουμε και να το

ανεβάσουμε στο ύψος μιας συλλογικής ψύχωσης. Όμως, για κάποιον που έχει ζήσει τον Α παγκόσμιο πόλεμο αυτό αποτελεί βιωματική εμπειρία. Το δυστύχημα είναι ότι αυτή η εμπειρία έχει σχεδόν χαθεί από τον Ευρωπαϊό πολίτη και σε αυτό μαρτυρούν η μείωση της αποφασιστικότητας για επίδειξη πνεύματος αλληλεγγύης. Αυτή η έλλειψη αλληλεγγύης αποτελεί σύμπτωμα ανθρωπολογικής οπισθοδρόμησης.

Ο Φρόντ από τη μεριά του προβαίνει σε μερικές διαπιστώσεις. Τονίζει ότι οι συγκρούσεις των συμφερόντων και γνώμης ρυθμίζονται με τη βία καθώς ο άνθρωπος αποτελεί μέρος του ζωικού βασιλείου. Μέσα σε κάθε ζωντανό πλάσμα υπάρχει η καταστροφική τάση να οδηγήσει τη ζωή στην κατάσταση της άψυχης ύλης που αποκαλούμε παρόρμηση του θανάτου. Επιπλέον, επισημαίνει πως οι νόμοι γίνονται από εκείνους και για εκείνους που κυβερνούν και παραχωρούν ελάχιστα δικαιώματα σε εκείνους που έχουν υποταχθεί. Μια σίγουρη αποτροπή του πολέμου είναι δυνατή μόνον αν οι άνθρωποι συμφωνήσουν στη δημιουργία μιας κεντρικής εξουσίας στις αποφάσεις της οποίας θα υπόκεινται όλες οι συγκρούσεις συμφερόντων. Η ιδανική προϋπόθεση (για την επίτευξη της ειρήνης) θα ήταν φυσικά μια ανθρώπινη κοινωνία που θα είχε υποτάξει τις παρορμήσεις της στη δικτατορία της λογικής, το δυνάμωμα της νόησης και η προς τα μέσα στροφή της επιθετικότητας. Αυτό είναι μια πολύ επικίνδυνη πρόταση καθώς η υπερσυγκέντρωση εξουσίας χωρίς να έχει λυθεί η τάση του ανθρώπου για κυριαρχία θα έχει ως αποτέλεσμα τον πιο ισχυρό **ολοκληρωτισμό** της ιστορίας.

Η επιμονή σε αρχέγονα ένστικτα έξω από την καθαυτή λογική του ενστίκτου, που εδράζεται στην ανάγκη, αναδεικνύει τη **διαστρέβλωση** της λογικής του ενστίκτου, π.χ. της επιβίωσης. Το τοπίο είναι γεμάτο με μορφές ολοκληρωτισμού με διαφορετικό πρόσωπο η κάθε μια, στην οικονομία, στην πολιτική, στην θρησκεία και στον πολιτισμό. Όλες αυτές οι παραμορφώσεις και οι στρεβλώσεις πρέπει να αντιμετωπιστούν ενιαία ως μια ανθρωπολογική **παθολογία** του συστήματος. Με τον ίδιο τρόπο πρέπει να κατανοήσουμε επίσης το πεδίο της οικονομικής και πολιτικής θεωρίας και πρακτικής. Αν αντιμετωπίσουμε τις ανθρωπολογικές ρίζες που βρίσκονται πίσω από το πρόβλημα της σχέσης ειρήνης και πολέμου και δούμε τον πόλεμο και την βαρβαρότητα σε όλες τις όψεις, της κατά σύμβαση ειρήνης, -την οικονομική, την πολιτική, την θρησκευτική, την πολιτισμική, την ψυχολογική πρωταρχικά- τότε σ' αυτή την περίπτωση θα μπορούσαμε να λειτουργήσουμε περισσότερο αποτελεσματικά, με πραγματική αυτοκριτική και αυτογνωσία, με πραγματικούς όρους αλλαγής και τελικά θεραπείας».

Διασκευή από άρθρο του Αλέξανδρου Μπέλεση

Μέλος της Μ.Κ.Ο. Σόλων

Πρώτη δημοσίευση: 04 Απριλίου 2011[ανάκτηση: 20/10/2019]

Ερωτήσεις

A. Να αποδώσετε συνοπτικά σε μια παράγραφο 60-80 λέξεων τις απόψεις του Αϊνστάιν και του Φρόντ έτσι όπως παρουσιάζονται στο άρθρο του Αλ. Μπελέση.

B1. Να εντοπίσετε και να αξιολογήσετε το συλλογισμό της τελευταίας παραγράφου.

B2α. Ποιος είναι ο ρόλος των εισαγωγικών στην πρώτη παράγραφο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

B2β. «Τονίζει ότι οι ... του θανάτου» (τρίτη παράγραφος): Να εξετάσετε αν οι προτάσεις συνδέονται με παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση.

B3. Να δημιουργήσετε προτάσεις για καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις με θέμα τον Πόλεμο: ολοκαύτωμα, ψύχωση, διαστρέβλωση, ολοκληρωτισμός, παθολογία

Γ. Σε άρθρο σε έντυπο ευρείας κυκλοφορίας να αναπτύξετε τις θέσεις σας για τους τρόπους εξασφάλισης της ειρήνης και της ασφάλειας στη σημερινή κόσμο.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Α ν τ ώ ν η ς Σ α μ α ρ ά κ η ς , *Το ποτάμι* (διήγημα)

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ *διηγημάτων* Ζητείται ελπίς (1954).

Η διαταγή ήτανε ξεκάθαρη: Απαγορεύεται το μπάνιο στο ποτάμι, ακόμα και να πλησιάζει κανένας σε απόσταση λιγότερο από διακόσια μέτρα. Δε χώραγε λοιπόν καμιά παρανόηση. Όποιος την παρέβαινε τη διαταγή, θα πέρναγε στρατοδικείο.

Τους τη διάβασε τις προάλλες ο ίδιος ο ταγματάρχης. Διέταξε γενική συγκέντρωση, όλο το τάγμα, και τους διάβασε. Διαταγή της Μεραρχίας! Δεν ήτανε παίξε γέλασε.

Είχανε κάπου τρεις βδομάδες που είχαν αράξει δώθε από το ποτάμι. Κείθε από το ποτάμι ήταν ο εχθρός, οι Άλλοι όπως τους λέγανε πολλοί.

Τρεις βδομάδες απραξία. Σίγουρα δε θα βάσταγε πολύ τούτη η κατάσταση, για την ώρα όμως επικρατούσε ησυχία.

Και στις δυο όχθες του ποταμού, σε μεγάλο βάθος, ήτανε δάσος. Πυκνό δάσος. Μεσ στο δάσος είχανε στρατοπεδεύσει και οι μεν και οι δε.

Οι πληροφορίες τους ήτανε πως οι Άλλοι είχανε δυο τάγματα εκεί. Ωστόσο, δεν επιχειρούσαν επίθεση, ποιος ξέρει τι λογαριάζανε να κάνουν. Στο μεταξύ, τα φυλάκια, και από τις δυο μεριές, ήταν εδώ κι εκεί κρυμμένα στο δάσος, έτοιμα για παν ενδεχόμενο.

Τρεις βδομάδες! Πώς είχανε περάσει τρεις βδομάδες! Δε θυμόντουσαν σ' αυτόν τον πόλεμο, που είχε αρχίσει εδώ και δυόμισι χρόνια περίπου, άλλο τέτοιο διάλειμμα σαν και τούτο.

Όταν φτάσανε στο ποτάμι, έκανε ακόμα κρύο. Εδώ και μερικές μέρες, ο καιρός είχε στρώσει. Άνοιξη πια!

Ο πρώτος που γλίστρησε κατά το ποτάμι ήτανε λοχίας. Γλίστρησε ένα πρωινό και βούτηξε. Λίγο αργότερα, σύρθηκε ως τους δικούς του, με δυο σφαίρες στο πλευρό. Δεν έζησε πολλές ώρες.

Την άλλη μέρα, δυο φαντάροι τραβήξανε για κει. Δεν τους ξαναείδε πια κανένας. Ακούσανε μονάχα πολυβολισμούς, και ύστερα σιωπή.

Τότε βγήκε η διαταγή της Μεραρχίας.

Ήτανε ωστόσο μεγάλος πειρασμός το ποτάμι. Τ' ακούγανε που κυλούσε τα νερά του και το λαχταρούσανε. Αυτά τα δυόμισι χρόνια, τους είχε φάει η βρώμα. Είχανε ξεσυνηθίσει ένα σωρό χαρές. Και να, τώρα, που είχε βρεθεί στο δρόμο τους αυτό το ποτάμι. Αλλά η διαταγή της Μεραρχίας...

— Στο διάολο η διαταγή της Μεραρχίας! είπε μέσ' από τα δόντια του κείνη τη νύχτα.

Γύριζε και ξαναγύριζε και ησυχία δεν είχε. Το ποτάμι ακουγότανε πέρα και δεν τον άφηνε να ησυχάσει.

Θα πήγαινε την άλλη μέρα, θα πήγαινε οπωσδήποτε. Στο διάολο η διαταγή της Μεραρχίας!

Οι άλλοι φαντάροι κοιμόντουσαν. Τέλος τον πήρε κι αυτόν ο ύπνος. Είδε ένα όνειρο, έναν εφιάλτη. Στην αρχή, το είδε όπως ήτανε: ποτάμι. Ήτανε μπροστά του αυτό το ποτάμι και τον περίμενε. Κι αυτός, γυμνός στην όχθη, δεν έπεφτε μέσα. Σα να τον βάσταγε ένα αόρατο χέρι (...)

Ξύπνησε βαλαντωμένος· δεν είχε ακόμα φέξει...

Φτάνοντας στην όχθη, στάθηκε και το κοίταζε. Το ποτάμι! Ωστε υπήρχε λοιπόν αυτό το ποτάμι; Όρες ώρες, συλλογιζότανε μήπως δεν υπήρχε στ' αλήθεια. Μήπως ήτανε μια φαντασία τους, μια ομαδική ψευδαίσθηση.

Είχε βρει μια ευκαιρία και τράβηξε κατά το ποτάμι. Το πρωινό ήτανε θαύμα! Αν ήτανε τυχερός και δεν τον παίρνανε μυρουδιά... Να πρόφτανε μονάχα να βουτήξει στο ποτάμι, να μπει στα νερά του, τα παρακάτω δεν τον νοιάζανε.

Σ' ένα δέντρο, στην όχθη, άφησε τα ρούχα του, και όρθιο πάνω στον κορμό, το τουφέκι του. Έριξε δυο τελευταίες ματιές, μια πίσω του, μην ήτανε κανένας από τους δικούς του, και μια στην αντίπερα όχθη, μην ήτανε κανένας από τους Άλλους. Και μήκε στο νερό.

Από τη στιγμή που το σώμα του, ολόγυμνο, μπήκε στο νερό, τούτο το σώμα που δυόμισι χρόνια βασανιζότανε, που δυο τραύματα το είχανε ως τώρα σημαδέψει, από τη στιγμή αυτή ένιωσε άλλος άνθρωπος. Σα να πέρασε ένα χέρι μ' ένα σφουγγάρι μέσα του και να τα 'σβησε αυτά τα δυόμισι χρόνια.

Κολυμπούσε πότε μπρούμυτα, πότε ανάσκελα. Αφηνότανε να τον πηγαίνει το ρεύμα. Έκανε και μακροβούτια...

Ήταν ένα παιδί τώρα αυτός ο φαντάρος, που δεν ήταν παρά εικοσιτριώ χρονώ κι όμως τα δυόμισι τελευταία χρόνια είχαν αφήσει βαθιά ίχνη μέσα του.

Δεξιά κι αριστερά, και στις δυο όχθες, φτερουγίζανε πουλιά, τον χαιρετούσανε περνώντας πότε πότε από πάνω του.

Μπροστά του, πήγαινε τώρα ένα κλαδί που το έσερνε το ρεύμα. Βάλθηκε να το φτάσει μ' ένα μονάχα μακροβούτι. Και το κατάφερε. Βγήκε από το νερό ακριβώς δίπλα στο κλαδί. Ένιωσε μια χαρά! Αλλά την ίδια στιγμή είδε ένα κεφάλι μπροστά του, κάπου τριάντα μέτρα μακριά.

Σταμάτησε και προσπάθησε να δει καλύτερα.

Και κείνος που κολυμπούσε εκεί τον είχε δει, είχε σταματήσει κι αυτός. Κοιτάζονταν.

Ξανάγινε αμέσως αυτός που ήτανε και πρωτύτερα: ένας φαντάρος που είχε κιόλας δυόμισι χρόνια πόλεμο, που είχε έναν πολεμικό σταυρό, που είχε αφήσει το τουφέκι του στο δέντρο.

Δεν μπορούσε να καταλάβει αν αυτός αντίκρυ του ήτανε από τους δικούς του ή από τους Άλλους. Πώς να το καταλάβει; Ένα κεφάλι έβλεπε μονάχα. Μπορούσε να 'ναι ένας από τους δικούς του. Μπορούσε να 'ναι ένας από τους Άλλους.

Για μερικά λεπτά, και οι δυο τους στέκονταν ακίνητοι στα νερά. Τη σιωπή διέκοψε ένα φτάρνισμα. Ήταν αυτός που φταρνίστηκε, και κατά τη συνήθειά του βλαστήμησε δυνατά. Τότε εκείνος αντίκρυ του άρχισε να κολυμπάει γρήγορα προς την αντίπερα όχθη. Κι αυτός όμως δεν έχασε καιρό. Κολύμπησε προς την όχθη του μ' όλη του τη δύναμη. Βγήκε πρώτος. Έτρεξε στο δέντρο που είχε αφήσει το τουφέκι του, το άρπαξε. Ο Άλλος, ό,τι έβγαινε από το νερό. Έτρεχε τώρα κι εκείνος να πάρει το τουφέκι του.

Σήκωσε το τουφέκι του αυτός, σημάδεψε. Του ήτανε πάρα πολύ εύκολο να του φυτέψει μια σφαίρα στο κεφάλι. Ο Άλλος ήτανε σπουδαίος στόχος έτσι καθώς έτρεχε ολόγυμνος, κάπου είκοσι μέτρα μονάχα μακριά.

Όχι, δεν τράβηξε τη σκανδάλη. Ο Άλλος ήταν εκεί, γυμνός όπως είχε έρθει στον κόσμο. Κι αυτός ήταν εδώ, γυμνός όπως είχε έρθει στον κόσμο.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Ήτανε και οι δυο γυμνοί. Δυο άνθρωποι γυμνοί. Γυμνοί από ρούχα. Γυμνοί από ονόματα. Γυμνοί από εθνικότητα. Γυμνοί από τον χακί εαυτό τους.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Το ποτάμι δεν τους χώριζε τώρα, αντίθετα τους ένωνε.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Ο Άλλος είχε γίνει ένας άλλος άνθρωπος τώρα, χωρίς άλφα κεφαλαίο, τίποτα λιγότερο, τίποτα περισσότερο.

Χαμήλωσε το τουφέκι του. Χαμήλωσε το κεφάλι του. Και δεν είδε τίποτα ως το τέλος, πρόφτασε να δει μονάχα κάτι πουλιά που φτερουγίσανε τρομαγμένα σαν έπεσε από την αντικρινή όχθη η τουφεκιά, κι αυτός, γονάτισε πρώτα, ύστερα έπεσε με το πρόσωπο στο χώμα.

Επεξεργασία

Στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Αντώνη Σαμαράκη οι μαθητές μπορούν να βρουν στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις: <http://bit.do/eEuye>, <http://bit.do/eEuyg>, <http://bit.do/eEuyk>, <http://bit.do/eEuyw>

Η αφόρμηση γίνεται με αναφορά στο ιστορικό - κοινωνικό - λογοτεχνικό περιβάλλον που πλαισιώνει το έργο με προέκταση στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση της Ελλάδας αυτής της περιόδου (1950-1967).

Στη συνέχεια προβάλλουμε το Trailer από την ταινία του Κριστιάν Καριόν, «Καλά Χριστούγεννα» (Joyeux Noel - 2005), <https://www.youtube.com/watch?v=KRrt-CDXijs&feature=youtu.be>, διάρκειας 2:33 λεπτών, μία ιστορία βασισμένη σε πραγματικά γεγονότα που αφορά στα πρώτα Χριστούγεννα από την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, το χειμώνα του 1914. Στην ταινία αυτή οι Γερμανοί και οι Βρετανοί στρατιώτες την παραμονή των Χριστουγέννων άρχισαν να τραγουδούν τα κάλαντα, ενώ ανήμερα της γιορτής εγκατέλειψαν τα χαρακώματα, αντάλλαξαν ευχές και δώρα, έθαψαν τους νεκρούς τους, έπαιξαν ποδόσφαιρο, αψηφώντας τις διαταγές των ανωτέρων τους. Οι μαθητές παρακολουθούν αυτή την αυθόρμητη εκχειρία που δημιουργήθηκε άτυπα και ξαφνικά το βράδυ των Χριστουγέννων στα αντίπαλα στρατόπεδα. Μέσα στο χάος του πολέμου οι στρατιώτες δημιούργησαν μια χριστουγεννιάτικη ατμόσφαιρα, αποτέλεσμα της εσωτερικής τους ανάγκης για ειρήνη και συμφιλίωση.

Στόχος είναι να προβληματιστούν οι μαθητές για την «αναγκαιότητα» του πολέμου και της ειρήνης και να συνειδητοποιήσουν τις ολέθριες συνέπειες του πολέμου και την αλλοτρίωση που επιφέρει στις ψυχές των ανθρώπων και να αντιληφθούν το αντιπολεμικό μήνυμα. Το «ειρηνικό διάλειμμα» από τις ακρότητες του πολέμου δημιουργεί εύλογους προβληματισμούς για την ανθρώπινη συμπεριφορά και τα αποτελέσματά της.

Οι μαθητές μπορούν να μελετήσουν το ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη, *Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος* στον υπερσύνδεσμο <http://bit.do/eEuLp> και να βρουν τα βαθύτερα μηνύματα και να τα συγκρίνουν με το κείμενό μας. Επίσης μπορούν να ακουστούν μελοποιημένοι στίχοι, (π.χ. Imagine του John Lennon <https://www.youtube.com/watch?v=CQZOA9QS0Q4>

«Ο στρατιώτης», Μ. Λοΐζος & Κ. Μητρόπουλου, από τον δίσκο *Τραγούδια του δρόμου*, <https://www.youtube.com/watch?v=Dm4rNIHof1M>

«Ο στρατιώτης ποιητής», Γ. Σπανός & Μ. Σαχτούρης, από τον δίσκο *Τρίτη Ανθολογία* <https://www.youtube.com/watch?v=CXUqhXlnOPS>

«The unknown soldier», The Doors, από τον δίσκο *Waiting for the sun*

https://www.youtube.com/watch?v=6LSCoBk8hgU&list=RD6LSCoBk8hgU&start_radio=1 κ.ά.), εστιάζοντας στη διαχρονικότητα και καθολικότητα του αιτήματος της ειρήνης

Στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://bit.do/eEuxt> μπορούν να διαβάσουν για την αντιπολεμική λογοτεχνία και στον υπερσύνδεσμο <http://bit.do/eEuGh> να μελετήσουν τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού.

Στην ιστοσελίδα [Η Τέχνη του πολέμου](#) οι μαθητές μπορούν να μελετήσουν το αντιπολεμικό έργο του Πικάσο, *Γκερνίκα* και να αναφερθούν στο ιστορικό περιβάλλον που το γέννησε. Άλλα έργα με αντιπολεμικό ή ή φιλειρηνικό περιεχόμενο μπορούν να βρουν στη διεύθυνση <http://bit.do/eEu6N>.

Ερμηνευτικά

Πρόσωπα -Τόπος – Χρόνος

Ο συγγραφέας δεν καθορίζει στο διήγημά του ούτε τον τόπο, ούτε το χρόνο, ούτε την ταυτότητα των αντιπάλων. Τι νομίζετε ότι επιδιώκει με αυτή την αοριστία;

Η αοριστία του **χρόνου**, του **τόπου** και των **προσώπων** αποσκοπεί στην μετάδοση μηνύματος με καθολικό χαρακτήρα που αφορά όλους τους λαούς σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Το ατομικό στοιχείο μετατρέπεται σε πανανθρώπινο, δίνοντας το διαχρονικό μήνυμα της συναδέλφωσης των λαών. Η ειρήνη παραμένει πάγιο αίτημα όλων των λαών και όλων των εποχών.

Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του διηγήματος;

Ο πόλεμος και το πανανθρώπινο αίτημα για συναδέλφωση και ειρήνη

Το πλαίσιο δράσης

Ο πόλεμος και οι συνθήκες διαβίωσης των στρατιωτών σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα.

Θέματα/ιδέες/αξίες

- Ποιες αξίες προβάλλει ο συγγραφέας στο διήγημα;
- Να σχολιάσετε το όνειρο του φαντάρου.
- Ποια ήταν η διαταγή της μεραρχίας και πώς αντιμετωπίστηκε από τους φαντάρους;
- Πώς κρίνετε το φαντάρο από τις πράξεις του;
- Τι θέλει να πει ο συγγραφέας στις παραγράφους: «Δεν μπορούσε να τραβήξει. Ήταν κι οι δυο γυμνοί... τίποτα περισσότερο».
- Όλα στο διήγημα τείνουν στο να οδηγηθεί ο αναγνώστης σε ορισμένα συμπεράσματα. Ποια είναι αυτά κατά τη γνώμη σας;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε το λόγο και το ύφος του συγγραφέα;

Αφηγηματικές τεχνικές

- Να προσδιορίσετε το είδος του αφηγητή σύμφωνα με την οπτική γωνία από την οποία προσεγγίζει τα γεγονότα.
- Να προσδιορίσετε το είδος του αφηγητή από τη συμμετοχή του ή όχι στα γεγονότα της αφήγησης.
- Ποιο είναι το είδος του αφηγητή στο διήγημα.
- Να χαρακτηρίσετε το είδος της εστίασης στο διήγημα.

Εξωτερική οπτική γωνία, με μηδενική εστίαση, αφήγηση σε γ' πρόσωπο, ο αφηγητής είναι παντογνώστης, απευθύνεται σε όλον τον κόσμο, με τεχνική αφήγησης *in media res*.

Αφηγηματικοί τρόποι

Έμμεση αφήγηση, γραμμική παράθεση γεγονότων αναχρονία, επιβράδυνση, αφηγηματικό κενό (παράλλειψη λεπτομερειών)

Εκφραστικά μέσα

- Να εντοπίσετε τρία διαφορετικά εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενό του και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους.

Ο τίτλος του διηγήματος

Τι συμβολίζει το ποτάμι; Η φύση μπορεί να δαμάσει την αγριότητα του ανθρώπου;

Σύμβολο της ζωής, αληθινό δώρο της φύσης, πηγή γονιμότητας, βασικός άξονας του διηγήματος αντικατοπτρίζει τις απολαύσεις της ειρηνικής ζωής. Χωρίζει αλλά και ενώνει τις αντίπερα όχθες όπου παρατίθενται τα δύο στρατόπεδα. Μέσα στο ποτάμι εκτυλίσσεται η δράση του διηγήματος. Προβάλλεται το ενωτικό στοιχείο του ποταμιού, αφού οι δύο φαντάροι που κολυμπούν γυμνοί στα νερά του είναι απαλλαγμένοι από τα στοιχεία (ρούχα, ταυτότητα, στολή) που συνθέτουν τους διαχωρισμούς.

Ερωτήσεις

- Αξιοποιώντας τους **κειμενικούς δείκτες** (λογοτεχνικό γένος/ είδος, γλωσσικές επιλογές, αφηγηματικούς τρόπους, αφηγηματικές τεχνικές, δομή, πλοκή, χαρακτήρες κ.ά.) του κειμένου να σχολιάσετε το κύριο θέμα που τίθεται σε αυτό.
- Στο ερμηνευτικό σχόλιο που θα αναπτύξετε σε 150 περίπου λέξεις να γράψετε τα κίνητρα που ωθούν τα πρόσωπα του διηγήματος στη συγκεκριμένη συμπεριφορά.
- Να σχολιάσετε το τέλος του διηγήματος ως προς το περιεχόμενο.

Μ ί λ τ ο ς Σ α χ τ ο ύ ρ η ς

Η Αποκριά

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στην ποιητική συλλογή Με το πρόσωπο στον τοίχο, που κυκλοφόρησε το 1952. Στα ποιήματα της συλλογής αυτής έχουν περάσει οι εμπειρίες του ποιητή από τη στρατιωτική του ζωή και την τραγωδία του εμφύλιου πολέμου (1946-1949). Να προσέξετε ότι το ποίημα κινείται ανάμεσα σε δυο πραγματικότητες: η μια είναι η πραγματικότητα της αποκριάς. Σ' αυτήν όμως εμπλέκεται η πραγματικότητα του εμφύλιου πολέμου και, γενικότερα, της εφιαλτικής εποχής του.

Μακριά σ' έν' άλλο κόσμο γίνηκε αυτή
 η αποκριά
 το γαϊδουράκι γύριζε μες στους έρημους δρόμους
 όπου δεν ανάπνεε κανείς
 πεθαμένα παιδιά ανέβαιναν ολοένα στον ουρανό
 κατέβαιναν μια στιγμή να πάρουν τους αετούς τους
 που τους είχαν ξεχάσει
 έπεφτε χιόνι γυάλινος χαρτοπόλεμος
 μάτωνε τις καρδιές
 μια γυναίκα γονατισμένη
 ανάστρεφε τα μάτια της σα νεκρή
 μόνο περνούσαν φάλαγγες στρατιώτες εν δυο
 εν δυο με παγωμένα δόντια

Το βράδυ βγήκε το φεγγάρι
 αποκριάτικο
 γεμάτο μίσος
 το δέσαν και το πέταξαν στη θάλασσα
 μαχαιρωμένο
 Μακριά σ' έν' άλλο κόσμο γίνηκε αυτή
 η αποκριά.

Ερμηνευτικά

Στον υπερσύνδεσμο <http://bit.do/feXJL> οι μαθητές μπορούν να βρουν πληροφορίες για τον Μίλτο Σαχτούρη και την ποίησή του.

Η γιορτή της Αποκριάς λειτουργεί ως αφόρμηση για τον ποιητή, που διακρίνει πίσω από το επιφανειακό γιορταστικό κλίμα το μίσος που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία μετά το 1950. Μέσα από το ποίημα παρουσιάζεται η μεταεμφυλιακή Ελλάδα έτσι όπως τη βλέπουν τα «υποψιασμένα μάτια» του Σαχτούρη.

Το ποίημα «Η Αποκριά» αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της γραφής του Σαχτούρη. Ο Μίλτος Σαχτούρης ακολουθεί τη νεοϋπερρεαλιστική τάση της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Ο ποιητικός του λόγος δύσκολα μπορεί να γίνει αντιληπτός, αφού οι εικόνες που παραθέτει, πραγματικές ή φανταστικές, δεν διακρίνονται για τον ειρμό τους.

Μέσα από τις εικόνες προσπαθεί να αποδώσει τη σκληρότητα του πολέμου της γερμανικής κατοχής αλλά και το παράλογο του εμφυλίου πολέμου που ακολούθησε. Στόχος του ποιητικού υποκειμένου είναι η μετάδοση της συναισθηματικής έντασης έτσι όπως τη βιώνει το ίδιο εστιάζοντας τόσο στον απελευθερωτικό πόλεμο όσο και στον αδυσώπυτο εμφύλιο.

Στην ποίηση του Σαχτούρη ανικατροπτρίζεται η τυφλή βία αλλά και ο πόνος των ανθρώπων καθώς και η απογοήτευση που βιώνουν από το παράλογο του πολέμου. Μέσα από την εικονική περιγραφή παρουσιάζονται τα κυρίαρχα συναισθήματα του ανθρώπου: ο φόβος, η αγωνία, ο πόνος, η απογοήτευση. Ο άνθρωπος γίνεται έρμαιο του παράλογου πολέμου και ο ποιητής αδυνατεί να κατανοήσει τους λόγους της φοβερής αιματοχυσίας που συντελείται στην πατρίδα του.

Ο τίτλος του ποιήματος

Αρχικά παραπέμπει στη διονυσιακή ατμόσφαιρα της γιορτής της Αποκριάς, με το εορταστικό έθιμο του μασκαρέματος. Στη συνέχεια όμως αποκτά συμβολικό χαρακτήρα και αποκτά μεταφορική σημασία δημιουργώντας μια ποιητική Αποκριά μακριά από την πραγματική. Η μεταμφίεση, το ξεφάντωμα, η διασκέδαση και η έκσταση που επικρατεί στην πραγματική Αποκριά αίρονται από το κλίμα του μίσους, του φονικού και του θανάτου που επικρατούν στην πραγματική ζωή. Οι φρικτές εμπειρίες του ποιητή από τον πόλεμο δεν του επιτρέπουν να γιορτάσει την Αποκριά με τον συνήθη τρόπο. Η πληγή του ποιητή είναι βαθιά και οι εικόνες που χρησιμοποιεί είναι απόκοσμες και μεταφυσικές. Το αθώο μασκάρωμα έχει πάρει άλλες διαστάσεις. Ο άνθρωπος μεταμφιέζει ολόκληρη την ύπαρξή του και προχωρά σε αλλαγή της υπόστασής του, της ταυτότητάς του. Γίνεται φονιάς, στρατιώτης, θύμα του άλογου πολέμου χωρίς ελπίδα σωτηρίας. Οι φίλοι γίνονται εχθροί και οι σύμμαχοι προδότες. Η χαρά καταλύεται. Η εορταστική Αποκριά γίνεται επικήδεια. Η μάσκα της Αποκριάς είναι η ίδια η πραγματικότητα.

Τόπος -χρόνος

Ο ποιητής μεταθέτει τοπικά και χρονικά τη γιορτή σε ένα κόσμο μακριά από την εποχή του θέλοντας να ξεχάσει τη φρίκη που έζησε. Επιχειρεί να αφήσει το παρελθόν πίσω του και να προχωρήσει αν και δεν φαίνεται να τα καταφέρνει.

Εικόνες /σύμβολα

Ρεαλιστικές εικόνες	Σύμβολα
Η εικόνα του ποιήματος με το γαϊδουράκι	αποδίδει το σκηνικό εγκατάλειψης κι ερήμωσης που επικρατούσε στην Ελλάδα
«όπου δεν ανέπνεε κανείς», παιδιά πεθαμένα	Αποδίδεται η κυριαρχία του θανάτου, από τις μαζικές εκτελέσεις των Γερμανών αλλά και του εμφυλίου πολέμου.
Το χιόνι είναι σα γυάλινος χαρτοπόλεμος	αντικατοπτρίζει τη συναισθηματική κατάσταση των ανθρώπων της εποχής, ματώνει η ψυχή τους από την «παγωνιά» του πολέμου.
μια γυναίκα γονατισμένη, ανάστρεφε τα μάτια της σα νεκρή	Αποδίδεται η απόγνωση και η έλλειψη ελπίδας των ανθρώπων της εποχής αφού τα πάντα φαίνονται νεκρωμένα
μόνο περνούσαν φάλαγγες στρατιώτες εν δυο εν δυο παγωμένα δόντια	Αποδίδεται το σκηνικό του πολέμου με τις συγκροτημένες φάλαγγες των στρατιωτών που ακολουθούν πιστά τις διαταγές των ανωτέρων τους και μετατρέπονται σε φονικές μηχανές, αφού οι ψυχές τους έχουν παγώσει από τη σκληρότητα της εποχής.
Το βράδυ βγήκε το φεγγάρι	<i>αποκριάτικο γεμάτο μίσος το δέσαν και το πέταξαν στη θάλασσα</i> αποδίδεται το μέγεθος της καταστροφής και του αιματηρού διχασμού που επέφερε ο πόλεμος.

Ερωτήσεις

- Να σχολιάσετε το κύριο θέμα του ποιήματος.
- Ακολουθώντας τις θέσεις του ποιητή να αναπτύξετε σε 150 περίπου λέξεις το μεταπολεμικό κλίμα που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία.

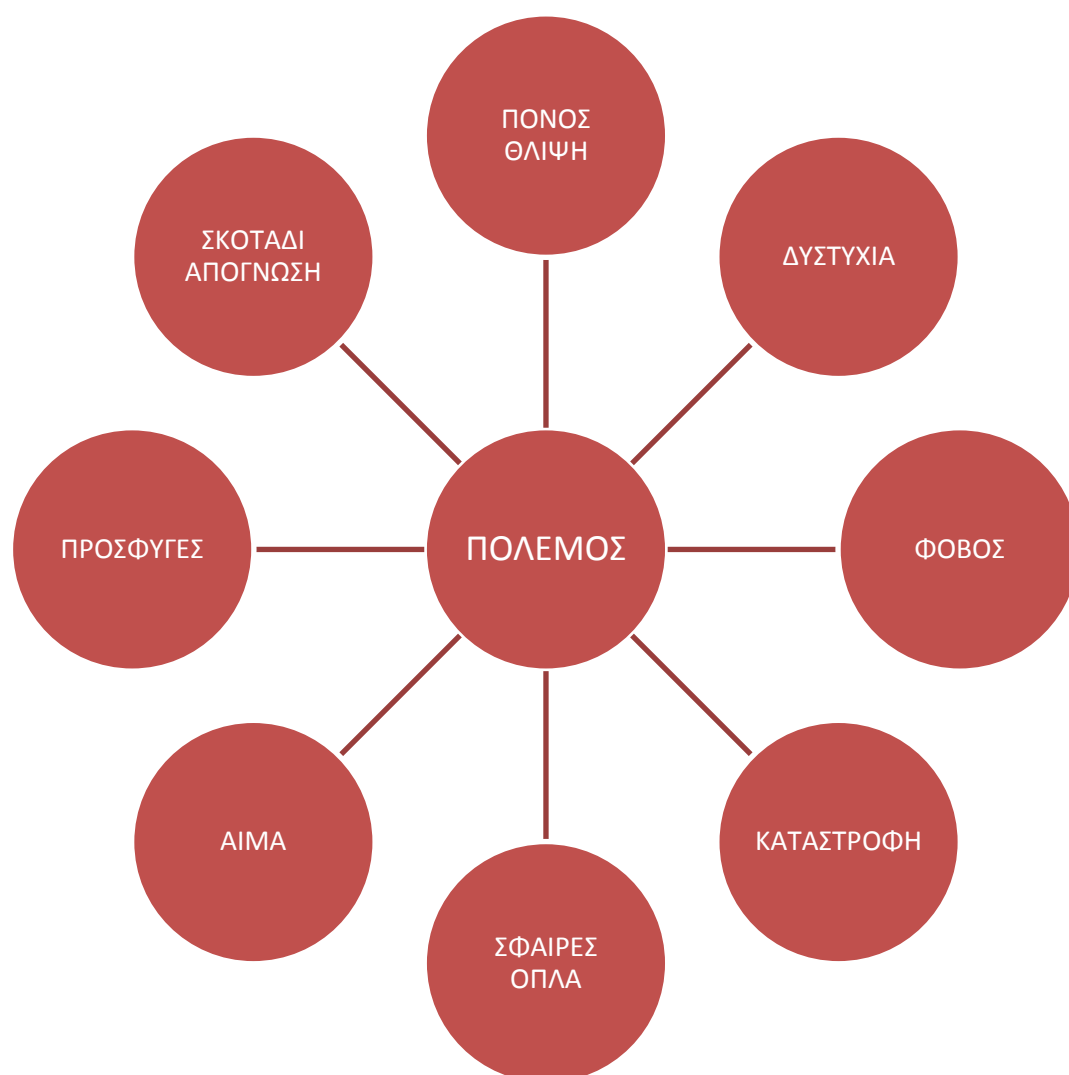
ΤΕΧΝΗ

Ποιο είναι το ιστορικό περιβάλλον που γέννησε τη *Γκερνίκα* του Πικάσο; Να μελετήσετε το έργο και να αποδώσετε τους συμβολισμούς.

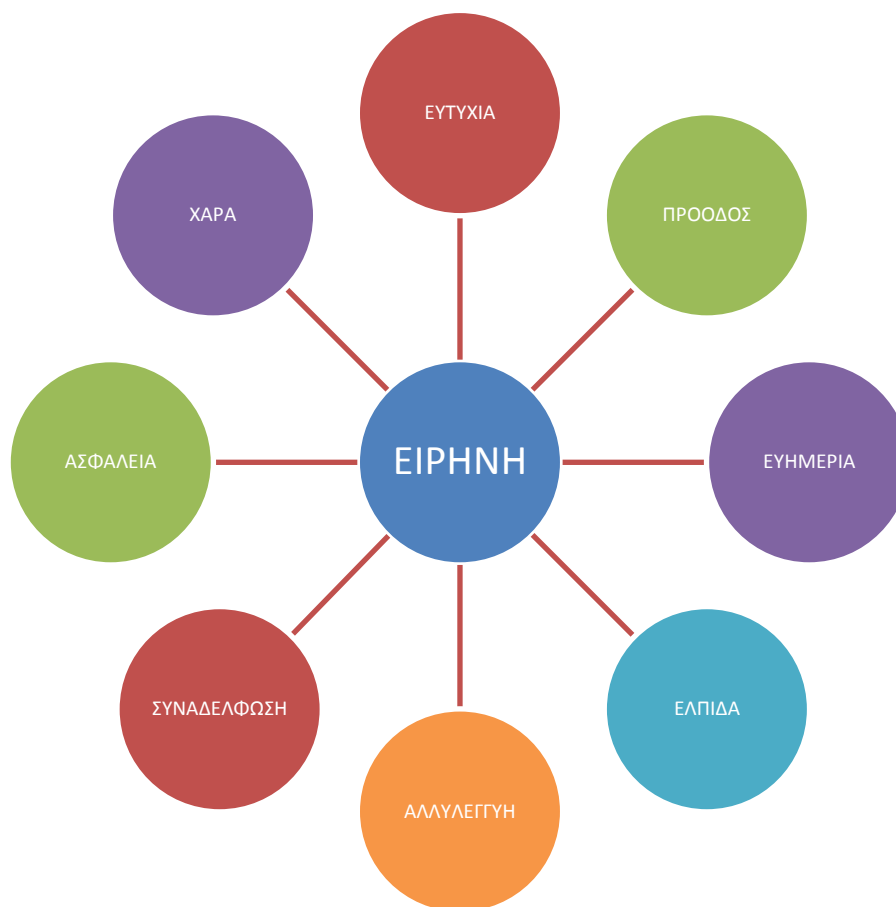
Πικάσο: "η ζωγραφική είναι ένα πολεμικό εργαλείο για την επίθεση και την άμυνα ενάντια στον εχθρό".

Ο πόλεμος ...

Η ειρήνη ...

Απόσπασμα από το «Γερμανικό εγχειρίδιο πολέμου» του Μπέρτολτ Μπρεχτ

Στρατηγέ, το ταγκ σου είναι δυνατό μηχανήμα
 Θερίζει δάση ολόκληρα, κι εκατοντάδες άντρες αφανίζει.
 Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
 Χρειάζεται οδηγό.

Στρατηγέ, το βομβαρδιστικό σου είναι πολυδύναμο.
 Πετάει πιο γρήγορα απ' τον άνεμο, κι απ' τον ελέφαντα σηκώνει
 βάρος πιο πολύ.
 Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
 Χρειάζεται πιλότο.

Στρατηγέ, ο άνθρωπος είναι χρήσιμος πολύ.
 Ξέρει να πετάει, ξέρει και να σκοτώνει.
 Μόνο που έχει ένα ελάττωμα:
 Ξέρει να σκέφτεται.

Λ έ ω ν Τ ο λ σ τ ό ι

Πόλεμος και Ειρήνη
(δύο αποσπάσματα)

1. [Να σκοτώσουν εμένα που όλοι μ' αγαπούν τόσο;]

Ο ΝΑΠΟΛΕΩΝ μετά τη μάχη στην Ουλμ (1805), αφού κατέλαβε τη Βιέννη, επιχειρεί να αποκόψει την καταπονημένη ρωσική στρατιά από τις ενισχύσεις που έρχονταν από τη Ρωσία. Ο Ρώσος αρχιστράτηγος Κοντούζοφ, για να εμποδίσει το σχέδιο του εχθρού, διατάζει το στρατό του να σπεύσει με κατεύθυνση τα περίχωρα της Βιέννης, για να ενωθεί με τα στρατεύματα που έρχονταν από τη Ρωσία. Σε σύγκρουση των δύο στρατιών έξω από το χωριό Σεντγράμπεν ο δόκιμος αξιωματικός Νικολάι Ροστόβ, που υπηρετεί σε ένα σύνταγμα ουσάρων*, θα αποκτήσει την πρώτη του πολεμική εμπειρία.

— Ας γίνει, τέλος, μια ώρα αρχύτερα, κείνο που 'ναι να γίνει, — σκεφτόταν ο Ροστόβ νιώθοντας πως έφτασε τέλος η στιγμή να ζήσει την απόλαυση της εφόδου, που γι' αυτήν τόσα και τόσα του διηγόνταν οι συνάδελφοι του ουσάροι.

— Εμπρός, ο Θεός μαζί σας! — ακούστηκε η φωνή του Ντενίσοβ— απάνω τους! Μαγς!

Στην πρώτη γραμμή αναταράχτηκαν τα κορμιά των αλόγων. Ο Γράτσικ τεντώθηκε και κάλπασε, χωρίς να περιμένει την παρακίνηση του Ροστόβ.

Ο Νικολάι έβλεπε δεξιά του τις πρώτες γραμμές των ουσάρων του συντάγματός του και μπροστά, πιο πέρα, διέκρινε μια σκούρα λουρίδα που δεν μπορούσε να ξεχωρίσει τι ήταν και που νόμιζε πως ήταν ο εχθρός. Ντουφεκιάς ακούγονταν, όμως από μακριά.

— Ταχύτερα! — ακούστηκε το πρόσταγμα, κι ο Ροστόβ ένωσε πως ο Γράτσικ άρχισε ν' ανατινάζεται, έτοιμος να περάσει απ' τον τριποδισμό στον καλπασμό.

Μάντευε την κάθε κίνηση του ζώου και γινόταν κι ο ίδιος ολοένα και πιο ζοηρός, ολοένα και πιο χαρούμενος. Είχε διακρίνει κάποιο απομονωμένο δέντρο παραμπρός. Το δέντρο αυτό στην αρχή βρισκόταν μπροστά, στη μέση της γραμμής, του ορίου* που φαινόταν τόσο τρομερό. Όμως να, που τη γραμμή αυτή την πέρασαν κι όχι μόνο τίποτα το τρομερό δε συνέβη, μα αντίθετα η ζοηρότητα και το κέφι γίνονταν όλο και πιο έντονα.

— Πώς θα τον πετσοκόψω κείνον που θα φανεί μπροστά μου! — σκεφτόταν ο Ροστόβ σφίγγοντας στο χέρι του τη λαβή του σπαθιού του.

— Ζή-τω-ω-ω-ω!! — βούιζαν οι φωνές.

— Ε, ας βρεθεί τώρα μπροστά μου, όποιος να 'ναι! — σκεφτόταν ο Ροστόβ και σπιρουνίζοντας αλύπητα τον Γράτσικ, και προσπερνώντας τους συντρόφους του όρμησε μπροστά με ασυγκράτητο καλπασμό. Πιο μπρος διακρινόταν κιόλας ο εχθρός. Ξαφνικά μια δυνατή πνοή, σαν κάποια τεράστια σκούπα να κινήθηκε στον αέρα, χτύπησε πάνω στον ουλαμό. Ο Νικολάι ύψωσε το σπαθί του, έτοιμος να χτυπήσει, μα την ίδια στιγμή ο στρατιώτης Νικήτιενκο, που κάλπαζε μπροστά του, αποκόπηκε απ' αυτόν κι ο Ροστόβ αισθάνθηκε, σα μέσα σ' όνειρο, πως εξακολουθούσε να τρέχει με ιλιγγιώδη ταχύτητα και ταυτόχρονα πως μένει ακίνητος στην ίδια θέση. Πίσω του, ο γνώριμος ουσάρος Μπανταρτσούκ παρ' ολίγο να πέσει πάνω του και στράφηκε και τον κοίταξε θυμωμένος. Το άλογο του Μπανταρτσούκ ξαφνιάστηκε και προσπέρασε καλπάζοντας.

— Μα τι συμβαίνει; Δεν κινούμαι; Δεν προχωρώ; Έπεσα, είμαι σκοτωμένος, — την ίδια στιγμή ρώτησε και αποκρίθηκε ο Ροστόβ. Ήταν πια μονάχος μέσα στον κάμπο. Αντίς για τα άλογα που κάλπαζαν και τις πλάτες των ουσάρων, έβλεπε γύρω

του να εκτείνεται μονάχα η ακίνητη γης κι ο θερισμένος κάμπος. Αισθάνθηκε κάτωθι του ζεστό αίμα.

— Όχι, είμαι πληγωμένος και τ' άλογο σκοτωμένο, — στοχάστηκε. Ο Γράτσικ έκανε ν' ανασηκωθεί στα μπροστινά του πόδια, μα έπεσε και ζούλιξε το πόδι του αναβάτη. Απ' το κεφάλι του ζώου έτρεχε άφθονο αίμα. Το άλογο παράδερνε και δεν μπορούσε να σηκωθεί. Ο Ροστόβ θέλησε να σηκωθεί, μα έπεσε κι κείνος. Η ζώνη του είχε σκαλώσει στη σέλα. Πού βρίσκονταν οι δικοί μας, πού βρίσκονταν οι Γάλλοι — δεν ήξερε. Γύρω του δεν ήταν κανείς.

Αφού με χίλια βάσανα κατόρθωσε να ξαγκιστρώσει το πόδι του, ο Νικολάι μπόρεσε κι ανασηκώθηκε.

— Πού, από ποια μεριά είναι τώρα εκείνη η γραμμή, το όριο, που χώριζε τα δυο στρατόπεδα; — αναρωτήθηκε και δεν μπόρεσε να δώσει απάντηση.

— Μην έπαθα τάχα κάτι κακό; Να τυχαίνουν τάχα τέτοιες περιπτώσεις, και τι πρέπει να κάνει κανείς σ' αυτές; — αναρωτήθηκε πάλι καθώς σηκωνόταν. Και κείνη τη στιγμή αισθάνθηκε σαν κάτι ξένο να κρεμόταν απ' τ' αριστερό του χέρι που το 'νιωθε τρομερά μουδιασμένο. Ο καρπός του χεριού ήταν σαν ξένος. Ο Νικολάι κοίταξε καλά καλά το χέρι, μάταια αναζητώντας να βρει πάνω του ίχνη από αίματα.

— Α, να κι άνθρωποι, — σκέφτηκε με χαρά, βλέποντας μερικούς ανθρώπους που έτρεχαν προς το μέρος του. — Αυτοί θα με βοηθήσουν.

Μπροστά μπροστά απ' όλους εκείνους τους ανθρώπους έτρεχε ένας με καπέλο περίεργο, με μπλε μαντύα, μαυριδερός, ηλιοψημένος, με μύτη καμπουρωτή. Τον ακολουθούσαν δυο ακόμα και πολλοί άλλοι παραπίσω. Ένας απ' αυτούς είπε κάτι σε μια παράξενη γλώσσα, όχι ρωσικά. Ανάμεσα στους παραπίσω, που όλοι φορούσαν όμοια περίεργα καπέλα, στεκόταν ένας ρώσος ουσάρος. Τον κρατούσαν απ' τα χέρια, κι άλλοι πιο πίσω κρατούσαν τ' άλογό του.

— Κάποιος δικός μας αιχμάλωτος, φαίνεται... Ναι. Τάχα θα με πιάσουν και μένα; Τι άνθρωποι είναι αυτοί; — όλο σκεφτόταν ο Ροστόβ, χωρίς να πιστεύει στα μάτια του. — Να 'ναι Γάλλοι, τάχα; — Κοίταξε τους Γάλλους που κοντοζύγωναν και μολοντί πριν από 'να λεπτό κάλπαζε με μόνο σκοπό να φτάσει αυτούς τους Γάλλους και να τους πετσοκόψει, τώρα που πλησιάζανε του φαίνονταν τόσο τρομεροί, που δεν πίστευε τα μάτια του.

— Ποιοι είν' αυτοί; Γιατί τρέχουν; Για μένα έρχονται τάχα; Για μένα τρέχουν έτσι; Και γιατί; Για να με σκοτώσουν, *Εμένα*, που όλοι μ' αγαπούν τόσο;

Αναθυμήθηκε την αγάπη που του είχε η μητέρα του, η οικογένειά του όλη, οι φίλοι του, και του φάνηκε πως θα 'ταν αδύνατο να 'χουν οι εχθροί του την πρόθεση να τον σκοτώσουν...

— Ίσως ίσως και να με σκοτώσουν...

Στεκόταν παραπάνω από δέκα δευτερόλεπτα χωρίς να σαλέψει καθόλου και χωρίς να κατανοεί τη θέση του. Ο πρώτος Γάλλος με την καμπουρωτή μύτη είχε κοντοζυγώσει τόσο που ο Νικολάι διέκρινε πια τη φυσιογνωμία του και την έκφρασή του. Κι η ξαναμμένη, η ξενική φυσιογνωμία του ανθρώπου που με τη λόγχη μπροστά, κρατώντας την ανάσα του, έτρεχε ανάλαφρα προς το μέρος του, τον τρόμαξε. Άρπαξε το πιστόλι και, αντί να πυροβολήσει, το πέταξε με φόρα ενάντια στο Γάλλο κι ο ίδιος μ' όλες του τις δυνάμεις έτρεξε κατά τα χαμόκλαδα. Τώρα δεν έτρεχε πια όπως έτρεχε στη γέφυρα του Ενς, με κείνο το συναίσθημα της μαχητικότητας και της αμφιβολίας, μα με το συναίσθημα του λαγού που ξεφεύγει απ' τα σκυλιά. Ένα ολοκληρωτικό συναίσθημα φόβου για τη νεαρή, για την ευτυχισμένη του ζωή, είχε κυριέψει ολόκληρο το είναι του. Πηδώντας γοργά τα χαντάκια, με την ορμή που 'τρεχε όταν ήταν παιδί κι έπαιζε κρυφτό, πετούσε στον κάμπο, γυρίζοντας κάπου κάπου το χλομό, το αγαθό νεανικό πρόσωπό του, και ρίγος παγερό περνούσε τη ραχοκοκαλιά του.

— Όχι, είναι προτιμότερο να μην κοιτάξω, — σκέφτηκε, μα σα βρέθηκε κοντά στα πυκνά χαμόκλαδα, ξανακοίταξε άλλη μια φορά. Οι Γάλλοι είχαν μείνει παραπίσω και, μάλιστα τη στιγμή που ο Ροστόβ κοίταξε, ο πρώτος είχε κάνει το βήμα του πιο αργό και μισογυρισμένος προς τα πίσω, κάτι φώναζε στο σύντροφό του. Ο Νικολάι σταμάτησε.

— Όχι. Δεν μπορεί. Κάτι άλλο θα συμβαίνει, — στοχάστηκε. — Δεν είναι δυνατό να 'θελαν να με σκοτώσουν.

Στο αναμεταξύ ένιωθε τόσο βαρύ το αριστερό του χέρι, σαν να 'χαν κρεμασμένο απ' αυτό κάποιο βάρος εικοσιπέντε οκάδες. Δεν μπορούσε να τρέξει άλλο. Ο Γάλλος σταμάτησε και σκόπευσε. Ο Νικολάι έσκυψε μισοκλείνοντας τα μάτια. Δυο σφαίρες, η μια ύστερ' απ' την άλλη, σφυρίζοντας, πέρασαν πάνω του. Συγκέντρωσε τις τελευταίες του δυνάμεις, με το δεξί του χέρι κράτησε τ' αριστερό και τρέχοντας έφτασε τέλος στα χαμόκλαδα. Κει μέσα υπήρχαν Ρώσοι ακροβολιστές.

ουσάρως: αυτός που υπηρετεί σε ιππικό που αποτελείται από ελαφρά οπλισμένους ιππείς.

το όριο: η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα δύο αντίπαλα στρατεύματα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να παρακολουθήσετε τις εναλλαγές των συναισθημάτων του Νικολάι Ροστόβ από την αρχή ως την άτακτη φυγή του.
2. Πώς εξηγείτε τη στάση του νεαρού αξιωματικού πριν και μετά τον τραυματισμό του;
3. «Αναθυμήθηκε την αγάπη... να τον σκοτώσουν»: να σχολιάσετε τη φράση.

2. [Τι θαύμα σου είναι αυτή η Νατάσα μου]

Ο ΝΕΑΡΟΣ Νικολάι Ροστόβ, διοικητής μιας ίλης ουσάρων, επιστρέφει με άδεια στο οικογενειακό του αγρόκτημα στο Ατράντνογιε, για να επιβλέψει προσωπικά στην οικονομική διαχείριση της περιουσίας του, που δεν ήταν καλή. Αφού προσπάθησε στην αρχή να βάλει κάποια τάξη στις ατασθαλίες του επιστάτη τους, γρήγορα κατάλαβε ότι δε θα μπορούσε να τα καταφέρει καλύτερα από τον πατέρα του. Γι' αυτό αποφασίζει να επιδοθεί στο κυνήγι, μια διασκέδαση ασυνήθιστη γι' αυτόν. Στο παρακάτω απόσπασμα ο Νικολάι και η αδελφή του Νατάσα φιλοξενούνται, μετά από το κυνήγι, στη φτωχική αγροικία ενός μακρινού θείου τους που δεν είχε δική του οικογένεια. Στην ειρηνική αυτή σκηνή του πατροπαράδοτου ρωσικού γλεντιού παρατηρούμε με πόση τέχνη ο μεγάλος συγγραφέας απεικονίζει τη μετάδοση της εύθυμης διάθεσης από τον ένα στον άλλο και τους ψυχικούς δεσμούς που ενώνουν τα πρόσωπα. Κυρίαρχη μορφή στο απόσπασμα είναι η Νατάσα, που συγκεντρώνει όλες τις χάρες της νεαρής της ηλικίας καθώς και πολλά κοινά στους Ρώσους χαρακτηριστικά.

— Εξακολουθήστε ακόμα, πολύ σας παρακαλώ, — είπε η Νατάσα απ' την πόρτα, μόλις έπαψε η μουσική. Ο Μίτκα* κούρντισε την μπαλαλάϊκά* του και ξανάπαιξε τη «Μπάρνινια»* με διάφορα σκέρτσα και παραλλαγές. Ο θείος καθόταν κι άκουγε με το κεφάλι γερμένο απ' τη μια μεριά και μ' ένα αδιόρατο χαμόγελο. Το μοτίβο αυτό επαναλήφτηκε καμιά εκατοστή φορές. Συχνά ο Μίτκα ξανακούρντιζε την μπαλαλάϊκα και κάτω απ' τα μαστορικά του δάχτυλα ντιντίνιζαν οι ίδιοι ήχοι που οι ακροατές του δε βαριόνταν ποτέ να τους ακούνε. Η Ανίσια Φιοντόροβνα* μπήκε και στήλωσε το ογκώδες κορμί της στην κορνίζα της πόρτας.

— Σας αρέσει, — είπε στη Νατάσα, μ' ένα χαμόγελο που 'μοιαζε πολύ με το χαμόγελο του θείου. — Ο Μίτκα παίζει πολύ όμορφα.

- Να, όμως, σε τούτο το σημείο, δεν το πάει σωστά — παρατήρησε ξαφνικά, με μια επεξηγηματική χειρονομία, ο θείος. — Εδώ πρέπει να το παίζει πιο μπιχλιμπιδωτά, τη δουλειά μας, μαρς! μπιχλιμπιδωτά.

— Παίζετε μήπως και σεις; — ρώτησε η Νατάσα.

Ο θείος δεν αποκρίθηκε παρά μονάχα στράφηκε στην Ανίσια Φιοντόροβνα και της είπε χαμογελώντας.

— Για δες, Ανίσιουσκα*, είναι όλες οι κόρδες της κιθάρας μου εντάξει; Έχω τόσον καιρό να την πιάσω, τη δουλειά μας, μαρς! Τα παράτησα!

Η Ανίσια Φιοντόροβνα έτρεξε πρόθυμα με το ανάλαφρο βάδισμά της να εκτελέσει την παραγγελία του κυρίου της και γύρισε σε λίγο με την κιθάρα.

Ο θείος, χωρίς να κοιτάξει κανένα, φύσηξε τη σκόνη, χτύπησε ύστερα με τα κοκαλιάρικα δάχτυλά του το όργανο, το κούρντισε και ταχτοποιήθηκε στην πολυθρόνα του. Έπιασε, με κάπως θεατρική χειρονομία, τεντώνοντας τον αγκώνα τ' αριστερού του χεριού, την κιθάρα απ' το χέρι κι αφού έγνεψε με τρόπο της Ανίσιας Φιοντόροβνας, κι αφού έκρουσε μιαν ηχηρή και καθάρια συγχορδία, άρχισε να παίζει σα να λάξευε, ρυθμικά, ήσυχα, σταθερά, όχι τη «Μπάρινια», μα το γνωστό τραγούδι «Στο δρόμο το λιθόστρωτο». Με το χρόνο, το ρυθμό, με κείνη τη μετρημένη και συγκρατημένη ευθυμία, την ίδια που ανάδινε όλο το είναι της Ανίσιας Φιοντόροβνας, αντήχησε ο ήχος του τραγουδιού μέσα στην ψυχή του Νικολάι και της Νατάσας. Η Ανίσια Φιοντόροβνα είχε κατακοκκινίσει και, κρύβοντας το πρόσωπό της στο μαντίλι της, έφυγε, γελώντας. Ο θείος εξακολούθησε όμορφα, με προσοχή και με σταθερότητα, να παίζει, κοιτάζοντας μ' ένα βλέμμα συνεπαρμένο, εμπνευσμένο, στο σημείο απ' όπου εξαφανίστηκε η Ανίσια Φιοντόροβνα. Αδιόρατα, ανάλαφρα, κάποιο χαμόγελο παιχνιδίζε στο πρόσωπό του απ' τη μια μεριά, κάτω απ' τ' άσπρο μουστάκι του και γινόταν πιο έντονο όσο προχωρούσε το τραγούδι, όσο ο ρυθμός του γινόταν πιο γοργός και στα τσακίσματα, σαν κάτι να κοβόταν.

- Θαύμα, θαύμα, θείε! Εξακολουθήστε ακόμα! — ξεφώνισε η Νατάσα, μόλις εκείνος έπαψε, και χωρίς να χάσει καιρό, τινάχτηκε απ' τη θέση της, έτρεξε, τον αγκάλιασε και τον φίλησε. — Νικόλινκα, Νικόλινκα! — συνέχισε κοιτάζοντας τον αδελφό της και σα να τον ρωτούσε: Τι είναι τούτο δω;

Και στο Νικολάι άρεσε, το ίδιο πολύ, το παίξιμο του θείου. Το χαμογελαστό πρόσωπο της Ανίσιας Φιοντόροβνας πρόβαλε πάλι στην πόρτα και πίσωθ' της κι άλλα πρόσωπα ακόμα... «Νερό δροσάτο της πηγής. Της λέει: ομορφονιά μου στάσου!» έπαιξε ο θείος πάλι ένα πετυχημένο σκέρτσο* και τινάζοντας ψηλά τα δάχτυλα και κουνώντας χαρακτηριστικά τους ώμους του σταμάτησε.

— Ελάτε, ελάτε, θείε μου, χρυσέ μου, — αναστέναξε με μια τόσο ικετευτική φωνή η Νατάσα, σάμπως όλη της η ζωή να εξαρτιόταν απ' αυτό. Ο θείος σηκώθηκε και σα να βρισκόταν μέσα του δυο άνθρωποι: ο ένας απ' αυτούς χαμογέλασε σοβαρά, ειρωνευόμενος το γλεντζέ κι ο γλεντζές πήρε με αφέλεια, κανονικότητα, τη στάση του για το χορό.

- Έλα, ανιψιά! Μπρος! — ξεφώνισε, κινώντας προς το μέρος της Νατάσας το χέρι που 'χε αποσπαστεί απ' τις χορδές.

Η Νατάσα πέταξε το μαντίλι που είχε στις πλάτες της, έτρεξε μπροστά του και στηρίζοντας τα χέρια της στη μέση, έκανε μια κίνηση με τους ώμους και στάθηκε.

Πού, πώς και πότε βύζαξε αυτή τη ρωσική ατμόσφαιρα, που απόπνεε εκείνη η μικρή κόμισσα, η αναθρεμμένη από μια γαλλίδα εμιγκρέ*, αυτόν τον αέρα, αυτά τα τσακίσματα, που τα pas de châte* θα 'πρεπε να τα 'χαν από καιρό εκτοπίσει ολοκληρωτικά; Όμως ο αέρας και τα τσακίσματα ήταν εκείνα ακριβώς τα αμίμητα

που δε διδάσκονται, τα καθαρά ρούσικα, που τέτοια τα περίμενε απ' αυτήν ο θεός της. Μόλις η Νατάσα άρχισε, κι αφού χαμογέλασε θριαμβευτικά, περήφανα, πονηρά και κεφάτα, ο πρώτος φόβος που κυρίεψε το Νικολάι κι όλους τους άλλους μην τυχόν δεν θα τα κατάφερνε καλά, διαλύθηκε μονομιάς.

Τα κατάφερε με τόση ακρίβεια, με τόση απόλυτη ακρίβεια, που η Ανίσια Φιοντόροβνα, που της είχε φέρει το απαραίτητο για το χορό αυτό μαντιλάκι, δάκρυσε μέσ' από τα γέλια της, βλέποντας εκείνη τη λεπτούλα, τη χαριτωμένη, την τόσο ξένη γι' αυτή κόμισσα, την αναθρεμμένη μέσα στα βελούδα και στα μετάξια, να κατανοεί τόσο τέλεια όλα εκείνα που είχε μέσα της η Ανίσια κι ο πατέρας της Ανίσιας, κι η θεία της κι η μάνα της κι ο κάθε Ρώσος.

— Μωρέ μπράβο κόμισσα, τη δουλειά μας, μαρς! — Είπε ο θεός γελώντας χαρούμενα, όταν τέλειωσε το χορό του. — Μπράβο, κόμισσα, να μου ζήσεις, ανιψιά! Μονάχα να σου βρούμε κι ένα λεβέντη, που να σου ταιριάζει.

— Έχει βρεθεί πια, — είπε χαμογελώντας ο Νικολάι.

— Ω; — έκανε ο θεός με κατάπληξη κοιτάζοντας ερωτηματικά τη Νατάσα. Η Νατάσα κίνησε καταφατικά το κεφάλι της, μ' ένα ευτυχισμένο χαμόγελο.

— Και να ξέρατε ποιος! — είπε η νέα. Όμως, μόλις ξεστόμισε αυτή τη φράση, μια άλλη σειρά από σκέψεις και συναισθήματα ορθώθηκε μέσα της. — Τι να σήμαινε το χαμόγελο του Νικολάι, όταν είπε «έχει βρεθεί πια»; — στοχάστηκε. — Είναι τάχα ή δεν είναι ευχαριστημένος; Μοιάζει σα να σκέφτεται πως ο Μπαλκόνσκι* μου δε θα επιδοκίμαζε, δε θα κατανοούσε τούτη μας εδώ τη χαρά. Μα όχι, όχι. Εκείνος θα τα καταλάβαινε τόσο καλά όλα. Πού να βρίσκεται τώρα; — και το πρόσωπό της έγινε μεμιάς σοβαρό πάνω στη σκέψη αυτή. Μα αυτό δεν κράτησε, παρά μια στιγμή. Ας μη σκέφτουμε, ας μην τολμώ να το σκέφτουμε αυτό — είπε μέσα της και, χαμογελώντας, κάθισε πάλι κοντά στο θείο και τον παρακάλεσε να παίξει ακόμα.

Ο θεός έπαιξε άλλο ένα τραγουδάκι κι ένα βαλς. Ύστερα, αφού σώπασε λίγο, ξερόβηξε και τραγούδησε τ' αγαπημένο του κυνηγετικό τραγούδι:

*Τί όμορφα που αποβραδίς
έπεφτε το πρωτόχινο...*

Ο θεός τραγουδούσε έτσι ακριβώς που τραγουδάει ο λαός, με κείνη την απόλυτη και αφελέστατη πεποίθηση πως όλη η σημασία του τραγουδιού βρίσκεται μονάχα στα λόγια και πως ο ήχος έρχεται από μόνος του και πως ο ήχος είναι έτσι μονάχα για συνοδεία. Και για τούτο ακριβώς, αυτή η ασυναίσθητη μελωδία, όπως και στο κελάηδισμα των πουλιών, έτσι και στο τραγούδι του θείου ήταν εξαιρετικά πετυχημένη. Η Νατάσα ήταν κατενθουσιασμένη απ' το τραγούδι του. Πήρε την απόφαση πως θα σταματούσε πια τα μαθήματα της άρπας και θα εξακολουθούσε μονάχα κιθάρα. Πήρε την κιθάρα του θείου κι αμέσως βρήκε το ακομπανιαμένο του τραγουδιού.

Κατά τις δέκα τη νύχτα ήρθαν δυο αμάξια και τρεις καβαλαρέοι να τους παραλάβουν. Ο κόμης κι η κόμισσα δεν ήξεραν πού βρίσκονταν κι ανησυχούσαν πολύ.

Τον Πιέτια* τον πήραν στα χέρια και τον απίθωσαν κοιμισμένον στο ένα αμάξι. Η Νατάσα με τον Νικολάι κάθισαν στο άλλο. Ο θεός βοήθησε τη Νατάσα να καθίσει στ' αμάξι και τη σκέπαζε απ' όλες τις μεριές με μια εντελώς καινούρια τρυφερότητα. Τους συνόδεψε πεζός ίσαμε τη γέφυρα, που έπρεπε να την παρακάμψουν, για να περάσουν με τα πόδια απ' τα ρηχά του ποταμού, και πρόσταξε τους κυνηγούς να προπορευτούν με φανάρια.

— Γεια-χαρά, ανιψιά, αγαπημένη, — ακούστηκε μέσ' απ' το σκοτάδι η φωνή του, μα όχι εκείνη που ήξερε πάντα η Νατάσα, παρά η φωνή που τραγούδησε το κυνηγετικό τραγουδάκι.

Στο χωριό, που πέρασαν, ήταν αναμμένες φωτιές και μύριζε χαρούμενα ο καπνός.

— Τι θαύμα αυτός ο θεός! είπε η Νατάσα, σα βγήκαν στο μεγάλο δρόμο.

— Ναι, — αποκρίθηκε ο Νικολάι. — Μήπως κρυώνεις;

— Καθόλου. Είμαι λαμπρά, περίφημα, Είμαι τόσο καλά, — είπε η Νατάσα με κάποια απορία μάλιστα.

Πολλήν ώρα σώπαιναν και οι δυο τους. Η νύχτα ήταν σκοτεινή και υγρή. Τ' άλογα δεν τα 'βλεπαν, μονάχα τ' άκουγαν να τσαλαβουτάνε μέσα σε αθώρητες λάσπες.

Τι να γινόταν τάχα μέσα σε κείνη την παιδιάστικη, την ευαίσθητη ψυχή, που τόσο αχόρταγα συλλάμβανε κι αφομοίωνε όλες τις πιο πολυποίκιλες εντυπώσεις της ζωής; Πώς όλ' αυτά συνταιριάζονταν μέσα της; Όμως εκείνη ήταν κατενθουσιασμένη. Κι όταν πια πλησίασαν στο σπίτι τους, τραγούδησε ξαφνικά το κυνηγετικό τραγουδάκι, που τη μελωδία του, σ' όλο το δρόμο προσπαθούσε να τη θυμηθεί, και στο τέλος τη βρήκε.

— Α, το 'μαθες κιόλας! — παρατήρησε ο Νικολάι.

— Τι σκεφτόσουν τώρα δα, Νικόλινκα; — ρώτησε η Νατάσα. Συνήθιζαν και τους άρεσε πολύ να κάνουν αυτή την ερώτηση αναμεταξύ τους.

— Εγώ; — έκανε ο Νικολάι, προσπαθώντας να θυμηθεί. Να, στην αρχή σκεφτόμουν πως ο Ρουγάι, το κόκκινο σκυλί, μοιάζει με το θείο και πως, αν ήταν άνθρωπος, δε θ' αποχωριζόταν στιγμή το θείο, θα τον κρατούσε πάντα κοντά του, αν όχι για τίποτ' άλλο, τουλάχιστο για την καλή του καρδιά. Αλήθεια· τι λεβεντάνθρωπος αυτός ο θεός! Δε βρίσκεις; Καλά, και συ, τι σκεφτόσουν;

— Εγώ; Στάσου, στάσου! Ναι, στην αρχή σκεφτόμουν πως να, προχωράμε με τ' αμάξι και νομίζουμε πως πάμε σπίτι, ενώ εμείς ποιος ξέρει πού πάμε μέσα σ' αυτό το σκοτάδι και ξαφνικά θα φτάσουμε κάπου και θα δούμε πως δε φτάσαμε στο Ατράντνογιε, μα σε κάποιο μαγεμένο βασίλειο. Κι ύστερα σκεφτόμουν ακόμα... Μα όχι. Τίποτ' άλλο.

— Ξέρω, σίγουρα σκεφτόσουν εκείνον, — είπε ο Νικολάι, χαμογελώντας, όπως κατάλαβε η Νατάσα απ' τον ήχο της φωνής του.

— Όχι, — αποκρίθηκε εκείνη, μολονότι, πραγματικά, μέσα σ' όλα σκέφτηκε και τον πρίγκιπα Αντριέι και για το πώς θα του φαινόταν ο θεός. — Κι ακόμα όλο λέω και ξαναλέω όλο αυτό το διάστημα τι όμορφα που φέρθηκε η Ανίσιουσκα... — συμπλήρωσε η Νατάσα κι ο Νικολάι άκουσε το ηχηρό, το αναίτιο, το ευτυχισμένο γέλιο της. — Ξέρεις όμως, Νικόλινκα*, — πρόσθεσε ξαφνικά— ξέρω πως ποτέ πια δε θα 'μαι τόσο ευτυχισμένη, τόσο ήρεμη, όπως τώρα.

— Άσε τις ανοησίες· αυτά είναι σαχλαμάρες, ψευτιές! — έκανε ο Νικολάι, μα μέσα του στοχάστηκε: — Τι θαύμα σου είναι αυτή η Νατάσα μου! Άλλη τέτοια φίλη μήτε έχω, μήτε θα 'χω. Και για ποιο λόγο τώρα να παντρευτεί; Θα γυρίζαμε όλο μαζί οι δυο μας παντού!

— Θαύμα είν' αυτός ο αδελφός μου! — σκεφτόταν την ίδια στιγμή η Νατάσα και πρόσθεσε δυνατά δείχνοντας τα παράθυρα της έπαυλης που έλαμπαν όμορφα μέσα στην υγρή, τη βελουδένια σκοτεινιά της νύχτας. — Ω, κοίτα! Ακόμα τα φώτα είναι αναμμένα μέσα στο σαλόνι!

Μίτκα: ο αμαξάς του θείου της Νατάσας.

μπαλαλάικα: είδος έγχορδου μουσικού οργάνου.

Μπάρινα: η κυρά.

Ανίσια Φιοντόροβνα: η οικονόμος του σπιτιού.

Ανίσιουσκα: υποκοριστικό της Ανίσια.

σκέρτσο: είδος ελαφρού και εύθυμου μουσικού κομματιού.

εμιγκρέ: ξένος, μετανάστης,

pas de châtelle: βήμα γαλλικού χορού.

Μπαλκόνσκι: ο πρίγκιπας Αντριέ Μπαλκόνσκι, υπασπιστής του αρχιστράτηγου Κουτούζοφ και μνηστήρας της Νατάσας.

Πιέτια: ο μικρότερος αδελφός της Νατάσας.

Νικόλινκα: υποκοριστικό του Νικολάι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι είδους περιβάλλον σκηνοθετεί εδώ ο συγγραφέας;
2. Ποια γυναικεία πρόσωπα εμπνέουν και ενισχύουν τη διάθεση όλων για διασκέδαση και με ποιον τρόπο;
3. Σε ποιο σημείο κορυφώνεται η γενική ευθυμία και πώς προετοιμάζεται;
4. Ανάμεσα στο θείο και την Ανίσια Φιοντόροβνα υπάρχει μια συμπάθεια και επικοινωνία που απεικονίζεται διακριτικά: να εντοπίσετε τα χωρία που την υποδηλώνουν.
5. «Πού και πώς και πότε... ολοκληρωτικά;» Τι θέλει να τονίσει ο συγγραφέας με την παρατήρηση αυτή;
6. Να ηθογραφήσετε τη Νατάσα από τα λόγια, τις κινήσεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματά της.
7. Να προσέξετε πόσο διακριτικά ο Νικολάι και η Νατάσα εκφράζουν με τη σκέψη τους το δεσμό της αδελφικής αγάπης: Ποιες καταστάσεις προετοίμασαν αυτή την εσωτερική εξομολόγηση;

Πόλεμος - Marc Chagall, 1966

..... ΕΙΡΗΝΗ

Βιβλιογραφία –Δικτυογραφία

Διδακτικά βιβλία/σχολικά εγχειρίδια

- Αδαλόγλου Κυριακή, Αυδή Άβρα, Γρηγοριάδης Ν., Δανιήλ Ανθούλα Ζερβού Ιωάννα, Λόππα Ελένη, *Έκφραση - Έκθεση* (Τεύχος Γ'), ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

- Χατζησαββίδης Σωφρόνης, Χατζησαββίδου Αθανασία, *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η *Γραμματική* είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για όσα αναφέρονται στα Κεφάλαια: «Σύνταξη», «Σημασιολογία» και «Πραγματολογία- Κειμενογλωσσολογία».

- Κανδήρου Β. Γλυκερία, Πασχαλίδης Ε. Δημήτριος, Ρίζου Ν. Σπύρος, *Γλωσσικές Ασκήσεις*, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

- Μανωλίδης Γεώργιος, Μπεχλιβάνης Θωμάς, Φλώρου Φωτεινή, *Θεματικοί Κύκλοι (ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ)*, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (στοιχεία του υλικού αυτού μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με το Π.Σ. της Γ' Λυκείου.

- Μανικάρου Μ. *Η Γλώσσα μας - Α' Λυκείου*.

Β. Οι Φάκελοι υλικού για τον μαθητή και την μαθήτριά:

Νεοελληνική Γλώσσα, Φάκελος Υλικού: «Εμείς και οι άλλοι...» ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (εκτός του τρόπου αξιολόγησης και των ενδεικτικών κριτηρίων αξιολόγησης)

Γ. Ψηφιακά αποθετήρια εγκεκριμένα ή προτεινόμενα από το Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

- Τα εκπαιδευτικά σενάρια για τη Νεοελληνική Γλώσσα από τη διαδικτυακή πύλη του *Πρωτέα*. <http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>

- *Πολύτροπη Γλώσσα*: Υποστηρικτικό υλικό για τη γλωσσική διδασκαλία στο λύκειο, διευρύνοντας και εμπλουτίζοντας το εγχειρίδιο «Έκφραση-Έκθεση».

<http://politropi.greek-language.gr/>

- *Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας*: Ευρετήριο των ψηφιακών πόρων και εργαλείων του ΚΕΓ για τα γλωσσικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου.

[http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/](http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf)

[B_Kyklos/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf](http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf)

- *Φωτόδεντρο- Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου*

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/>

Δ. Εκπαιδευτικό υλικό από *Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου* για τον σχεδιασμό της διδασκαλίας- Κατανόηση – Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού Λόγου: Διδακτικά εργαλεία για το μάθημα των Ελληνικών

http://ellid.schools.ac.cy/archeia/ypostiriktiko_yliko/katalogos

[_ergaleion_katanoisis_paragogis_graptou_proforikou_logou_ellinika_dde.pdf](http://ellid.schools.ac.cy/archeia/ypostiriktiko_yliko/katalogos).

Για τη Λογοτεχνία

Α. Διδακτικά βιβλία/σχολικά εγχειρίδια

- Γρηγοριάδης Ν., Καρβέλης Δ., Μηλιώνης Χ., Μπαλάσκας Κ., Παγανός Γ., Παπακώστας Γ., *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Τεύχος Γ')*, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

- Παρίσης Ιωάννης, Παρίσης Ν., *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Β. Οι Φάκελοι υλικού για τον μαθητή και την μαθήτριά:

Λογοτεχνία, Φάκελος Υλικού-Δίκτυα κειμένων, ΥΠΠΕΘ/ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Γ. Ψηφιακά αποθετήρια εγκεκριμένα ή προτεινόμενα από το Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τα εκπαιδευτικά σενάρια για τη Λογοτεχνία από τη διαδικτυακή πύλη του

Πρωτέα. <http://proteas.greek-language.gr/scenarios>

.html- *Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας*: Ευρετήριο των ψηφιακών πόρων και εργαλείων του ΚΕΓ για τα γλωσσικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου.

<http://www.iep.edu.gr/images/>

IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyk

los/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf

- Φωτόδεντρο- Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/>

- Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού. Νέα Ελληνική Λογοτεχνία και Πολιτισμός, Αθήνα, 1996.

www.snhell.gr.

Έκφραση έκθεση Γ' Λυκείου, ΥΠΑΙΘ, ΙΤΥΕ

Β.Ζάνη, Έκφραση έκθεση Γ' Λυκείου, 2014

Κ. Μάντης, Ν. Δαδούση, Δ. Σιμώνη, Νεοελληνική Λογοτεχνία, 2109

Κ. Σμυρναίος, Έκφραση έκθεση Γ' Λυκείου, 2016

Σ. Νικολαΐδου, Η δημιουργική γραφή στο σχολείο, 2016

Κ. Ζανυνθινός-Ε. Λαμπράκος-Π.Μητρούλιας,, Έκφραση έκθεση Τετράδιο Δημιουργικής Γραφής, 2008

<http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-C130>

